

Verslag van het vadersproject Vaders Best (in West)

Inleiding

In 2010 en 2011 hebben er in Amsterdam Zuid-Oost, op initiatief van Clay Toppenberg en Richard Knel, zelf vaders van Caraïbische afkomst, vier trainingen voor vaders plaatsgevonden. Doel van deze trainingen was om bij te dragen aan de emancipatie van in eerste instantie Caraïbische vaders, door ze aan te spreken op:

- hun beelden over vaderschap
- de manier waarop ze die willen invullen

En ze te ondersteunen bij het in praktijk brengen van deze beelden.

In het traject dat organisatorisch is ondersteund door Streetcornerwork Zuid-Oost is veel aandacht geweest voor de persoonlijke ontwikkeling van de vaders en zijn veel issues die te maken hebben met opvoeden aan de orde geweest. Per week werd een ander thema door een deskundige behandeld. Het succes van de methodiek ligt vooral in de veilige sfeer waarin vaders met elkaar in discussie kunnen gaan. Een belangrijke rode draad is het thema van "afwezige vaders" geweest.

- Zijn vaders afwezig?
- Waarom is dat zo?
- Wat willen vaders anders doen?

Een van de punten die de vaders wilden leren is beter te communiceren met hun (ex) partners en met hun kinderen, zodat ze hun vaderrol beter kunnen invullen.

Om de succesvolle training uit te breiden naar vaders met een andere culturele achtergrond en naar andere stadsdelen en om de resultaten ook op stedelijk en landelijk niveau te verspreiden zijn Clay Toppenberg en Richard Knel een samenwerkingsverband aangegaan met de stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (BMP), onder meer initiatiefnemer van het project "Opvoeden is een gesprek". In april 2012 werd besloten tot een eerste proeftraject in Amsterdam West.

Via het Steunpunt Emancipatie in Amsterdam kon een beperkte subsidie worden verkregen voor een eerste serie van vier bijeenkomsten met vaders van

verschillende achtergronden. Tijdens de voorbereiding van die bijeenkomsten bleken er in West nog twee partijen te zijn die graag wilden bijdragen aan een vadertraining: Kantara-brug een projectorganisatie uit de buurt die inzet op het maken van verbindingen tussen verschillende bevolkingsgroepen en Artant bureau voor nieuwe cultuur dat zich onder meer bezighoudt met het bespreekbaar maken van huiselijk geweld. Kantara-brug en Artant bleken aanvullende gelden te hebben voor een weekend training voor vaders/mannen, waarbij ook het voorkomen van huiselijk geweld een onderwerp zou zijn.

Gezien deze positieve ontwikkelingen besloot de stichting BMP vanuit het project Opvoeden is een gesprek ook een financiële bijdrage te leveren. Hierdoor kon een compleet trainingstraject, vergelijkbaar met de omvang van de eerdere trainingen in Zuid-Oost, uitgevoerd worden.

Doel en programma

Doel van de training, die eigenlijk geen echte training is, omdat er én ruimte is voor inbreng van deskundigen én voor de eigen onderwerpen en ervaringen van de vaders, is op actieve wijze bij te dragen aan de bewustwording van vaders met een migratie-achtergrond over hun rol als vader en de betekenis daarvan voor hun kinderen. Tevens draagt de training bij aan bewustwording van hun positie als man in de Nederlandse samenleving en de rollen die zij willen vervullen als man, vader, echtgenoot e.d.

De eerste bijeenkomst vond plaats op 18 april 2012. Daarna volgden drie inhoudelijke bijeenkomsten met gastdocenten over de psychische effecten van migratie, de effecten van de NLP methodiek en seksualiteit. Op 1,2, en 3 juni vond er een vaderschapsweekend plaats in Driebergen. Op 6, 13 en 20 juni hebben er vervolgbijeenkomsten plaatsgevonden. Op 3 juli was er een afsluitende evaluatiebijeenkomst met de verschillende partners, waarin ook de vraag: Hoe verder? aan de orde kwam. De werving, begeleiding en organisatie van de training was in handen van Clay Toppenberg, Magdy Khalil, Hafid Elmouden (beiden van Kantara-brug) en Rob Duijker (Artant).

De vaders zijn geworven via de netwerken van Kantara-brug. Per bijeenkomst waren er gemiddeld 14 vaders aanwezig. Deze vaders zijn afkomstig uit Marokko, Egypte, Somalië, Turkije, Afghanistan, Liberia, Irak en Iran. Opvallend is dat de meerderheid eerste generatie migrant is en dat het merendeel ouder dan veertig is. Een deel van de vaders is vluchteling. Juist de oudere vaders hebben, nu hun kinderen groter zijn, veel behoefte om terug te kijken, een aantal vraagstukken met anderen te bespreken en hun eigen gedrag onder de loep te nemen. De bijeenkomsten werden gehouden in het Mansveltcentrum in Bos en Lommer. Een van de aanwezige trainers vertaalde waar nodig in het Arabisch.

Verloop van het programma

De eerste bijeenkomst staat vooral in het teken van kennismaken, uitleg geven over het programma en bekijken wie er definitief mee wil doen aan het project. Ook worden er afspraken gemaakt over de rolverdeling en hoe er omgegaan wordt met de vertrouwelijke verhalen die naar boven komen.

Het onderwerp van de tweede bijeenkomst is de invloed van de migratie op het denken over vaderschap. Wat opvalt is de serieuze houding waarmee het thema wordt ontvangen. De mimiek van de vaders is ernstig en er wordt aandachtig geluisterd. Vooral wanneer de trainer een one liner lanceert komen de tongen los. Hij stelt: 'Door klein te zijn ben je juist groot'. Hij doelt op je emoties tonen. Na de pauze komen de nogal emotionele verhalen los over de effecten van migratie op het vaderschap en hoe deze vaders het gevoel hebben hun traditionele rol te zijn kwijtgeraakt. Het is niet eenvoudig om het gangbare gedrag dat bij de traditionele rol hoort los te laten en daar ander gedrag voor in de plaats te zetten. Het kost veel tijd om te ontdekken dat het oude gedrag, van kostwinner zijn, een zeker gezag uitstralen en weinig uitleg geven, omdat het allemaal vanzelfsprekend is, niet past bij de Nederlandse context. Binnen de gezinnen ontstaan allerlei conflicten door de rolverwarring die de migratie met zich meebrengt. Vaders en zonen weten niet goed hoe ze met elkaar moeten communiceren.

De volgende bijeenkomst ontdekken de vaders, aan de hand van een introductie door een gastdocent die gespecialiseerd is in NLP (Neuro Linguïstisch Programmeren) methodes, hoe zij, onbewust, vooral eisen stellen aan de kinderen, met name de meisjes, zonder ze ooit te complimenteren. Belangrijkste vraag is of de kinderen zich aan de regels houden. Het gaat vooral om geboden en verboden. Een opmerking van een van hun hierover: 'Als mijn kinderen een goed punt halen op school, bijvoorbeeld een zeven, dan zeg ik meestal: volgende keer nog beter.' Terwijl ik best trots ben met die zeven'. De vaders concluderen dat ze best vaker tegen hun kinderen mogen zeggen dat zij trots op ze zijn of van ze houden. En dat ze ze ook wel mogen prijzen in waar zij goed in zijn. Dit naar aanleiding van de "limiting- en empowering beliefs" die de NLP- trainer hen aanreikt. De algemene conclusie is dat men deze informatie en dit soort inzichten te laat heeft gekregen. Dat leidt tot gevoelens van verdriet over gemiste kansen. Een vader merkt op dat het ook nu bruikbaar is naar je volwassen kinderen of naar je kleinkinderen.

De vierde bijeenkomst, die over seksualiteit gaat, valt sommige vaders erg zwaar. Er wordt geraakt aan onderwerpen waar ze nooit over praten en waarover ze zich schamen. Nadat een deelnemer zich behoorlijk kwetsbaar heeft opgesteld door over zijn eerste seksuele ervaring te vertellen zie je een drietal deelnemers bijna hoorbaar dichtklappen. Voeten over elkaar, handen gekruist over de borst, een dikke frons op het voorhoofd en hoofdschuddend rondkijkend. Twee anderen worden juist getriggerd door het verhaal en durven ook hun eigen ervaringen te vertellen. De (externe) trainer speelt goed in op de gevoelens van de mannen die niks willen zeggen. Hij geeft ze de ruimte om uit te leggen waarom ze niet meepraten. Ze zeggen dat het voor hen onnodig is het hierover te hebben, omdat het allemaal reeds duidelijk beschreven is in de Koran. Er wordt afgesproken in het weekend met dit thema verder te gaan.

Weekend

Het weekend is bedoeld om tot verdieping te komen. Hoofdtrainer is Rob Duijker van Artant. Zijn opzet is om met behulp van een theatrale methodiek de vaders zelf, op een interactieve manier, de kernproblemen van het vaderschap te laten onderzoeken, de verschillende benaderingen hiervan te laten verkennen en naar

mogelijke oplossingen te laten zoeken. Daarbij wordt ook het thema huiselijk geweld als 'worst case scenario' aan de orde gesteld.

Op vrijdag 1 juni wordt er om 19.00 uur, na een gezamenlijke maaltijd in de Mansveltschool met de negen deelnemers en de twee trainers vertrokken naar het trainingscentrum de Bergse Bossen in Driebergen.

Zaterdag 2 juni

Zaterdag om half negen vindt de eerste bijeenkomst plaats. Aan de hand van de betekenis van ieders naam vertellen de deelnemers hun levensverhaal aan elkaar. Dit leidt tot een vertrouwelijke band en meer begrip voor elkaars visies. Vervolgens worden de thema's waar ieder in het weekend dieper op in wil gaan geïnventariseerd. Doel is dat een ieder zich kan voorbereiden op de ochtendsessie van de volgende dag waarin drie situaties uit de realiteit theateraal gepresenteerd en nader onderzocht zullen worden.

In twee groepen werden drie scènes voorbereid. Een groep speelt twee scènes over een frustrerende ervaringen in een vader /zoon relatie. Een vanuit de ervaring en het perspectief van een vader en een vanuit het perspectief van een (andere) zoon.

Het tweede groepje houdt zich bezig met de vastgelopen man/vrouw relatie van een oudere vader. Na een keer repeteren werden de scènes gespeeld voor de hele groep. Degenen die kijken geven eerst weer wat ze gezien hebben, wat daarvan de gevoels-waarde is voor hen en wat de spanningsboog van het gepresenteerde is (was het boeiend?).

Daarna worden de mogelijke invalshoeken om het kernprobleem van de gespeelde scène te analyseren, op een rijtje gezet. Degenen die het probleem heeft ingebracht mag hieruit twee of drie invalshoeken kiezen die hij verder wil bespreken. Op basis van dit gesprek wordt gezamenlijk naar mogelijke oplossingen gezocht. Deze oplossingen worden vervolgens weer gespeeld, waardoor ze ook gevoelsmatig een plek krijgen.

Beide scènes rond de vader/zoon relatie gaan over een autoritaire verhouding, waarin er geen ruimte is voor direct contact en communicatie. In de scène van de zoon wil deze een gesprek met zijn vader over zijn opleidingskeuze, maar negeert zijn vader hem in feite en brengt alleen zijn eigen voorkeur naar voren. De scène over de vastgelopen relatie gaat over de dwingende wil van de vader, die zijn kinderen oplegt om vroeg thuis te zijn en het conflict dat daarover ontstaat, waarbij vader en moeder het onderling volstrekt niet met elkaar eens zijn.

Na de lunch brengen de mannen, die zelden buiten Amsterdam komen, een bezoek aan de Pyramide van Austerlitz.

De middagsessie werd besteedt aan het opstellen van een Persoonlijk Actie Plan (PAP). Als eerste stap formuleren de vaders de positieve kwaliteiten die zij ieder persoonlijk willen verbinden aan het vaderschap. Ook benoemen ze de obstakels die ze zien bij het realiseren van die persoonlijke kwaliteiten en bedenken ze oplossingen om die obstakels uit de weg te ruimen. Om niet in algemeenheden te vervallen is de nadrukkelijke opdracht om steeds te praten in termen van ik: 'ik denk', 'ik vind', 'ik wil'. Om het gesprek voldoende ruimte te geven wordt er

gewerkt in groepjes van twee, waarbij men elkaar interviewt. Nadat er verslag is uitgebracht van de interviews ontspint zich in de groep een intensieve discussie over het vaderschap en een aantal problemen. Verschillende mannen leggen concrete situaties uit hun leven voor aan de andere deelnemers. Ook het punt van de seksualiteit keert terug in de discussie. Aan het begin van de avond is er ruimte voor een gezamenlijk boswandeling.

Zondag 3 juni

De ochtendsessie van deze druilerige zondag staat in het teken van dilemma's en negatieve ervaringen in het vaderschap. Een belangrijk thema dat hierbij naar voren komt is machtsmisbruik in de vorm van fysiek of geestelijk geweld, of door verwaarlozing (bijvoorbeeld door het negeren van de ontwikkeling van kinderen). Er ontspint zich een openhartig gesprek in de hele groep waarin ouderen en jongeren elkaar advies vragen hoe om te gaan met vastgelopen en traumatische situaties.

Kern van het gesprek betreft de ouder/kind relatie, maar er wordt ook in breder verband de vraag gesteld hoe je op een menselijke manier met elkaar kunt communiceren en hoe belangrijk in dat verband excuses en vergeving zijn, maar ook hoe moeilijk dat is in een patriarchale cultuur van mannelijke trots.

Verder wordt er gesproken over de man/vrouwverhouding en het gedrag van mannen ten opzichte van vrouwen en hun beeldvorming van vrouwen.

De ochtendsessie wordt afgesloten met een aantal beslissingen ten aanzien van de afronding van het project en de wens om het komende jaar een dialoog met vrouwen in de wijk aan te gaan.

In de middagsessie worden twee problemen en hun mogelijke oplossingen die in de ochtend aan de orde zijn gekomen, in verschillende scènes getoond. Twee scènes laten zien hoe, onder druk van buiten, een vader door zijn autoritaire aanpak steeds verder verwijderd raakt van zijn zoon en hoe het zelfs tot fysiek geweld komt. In een derde scène probeert de vader excuses te maken tegenover zijn inmiddels volwassen zoon (21). Duidelijk wordt dat dit hem veel moeite kost. Het andere probleem betreft een islamitisch opgevoede zoon met verkeerde vrienden, die door financiële problemen plotseling in een psychose raakt. Zijn vader weet hier geen raad mee. Nadat de huisarts en de GGD zijn ingeschakeld wordt hij uiteindelijk door de politie in boeien afgevoerd en krijgt hij medicatie. Tijdens het weekend is er contact geweest tussen de vader en de zoon. De zoon heeft aangegeven dat hij op de weg terug is. De dag erna zal hij weer naar huis terug keren. In de tweede scène wordt deze terugkeer gespeeld.

Alle scènes worden uitvoerig besproken om beide vaders zoveel mogelijk te ondersteunen bij het voorbereiden van hun aanpak de komende tijd.

Tot slot van het intensieve weekend komt de vraag aan de orde wat de ideeën zijn voor een eventueel vervolg op het project en wat de vaders graag willen bespreken in de laatste twee bijeenkomsten.

Vervolgbijskomsten

Tijdens de eerste vervolgbijskomst merkt gastdocent Richard Knel die eerder bij de groep geweest is, dat er in het weekend iets wezenlijk is gebeurd. "De groet bij binnenkomst was zeer hartelijk onder de groep die het weekend had bijgewoond. Handen werden geschud en langer vastgehouden. Er werd begripvol gelachen en schouderklopjes uitgedeeld. Het weekend heeft de groep vertrouwer met elkaar gemaakt. Een deelnemer die daarvoor het woord amper

nam is nu opvallend frequent aan het woord. Door een andere vader worden kritische vragen gesteld.”

De deelnemers geven aan dat zij zeer tevreden zijn over de hele reeks themabijeenkomsten. De gastdocent gaat dieper in op de antwoorden van de vaders en vraagt om nadere toelichting. Hierdoor verleidt hij de deelnemers om concreet te worden en hun mening onder woorden te brengen. Meest opvallende is dat de inleiding over NLP als het beste onderwerp wordt gewaardeerd. Dit terwijl ze tijdens die bijeenkomst zelf erg kritisch zijn geweest over dit thema. Noemenswaardig is dat een deelnemer, die normaal weinig persoonlijk vertelt, spontaan met een intiem verhaal komt als het thema seksualiteit aan bod komt. De vaders die niet mee konden naar het weekend hebben veel vragen. Het enthousiasme bij de weekendgangers zit er nog steeds in. Een vader vertelt hoe hij het advies dat hij in het weekend heeft gekregen, ook heeft toegepast. Vier mannen geven zich op voor een commissie die nadenkt over vervolgvacatures. Na de evaluatie wordt een korte inleiding over het thema politiek gegeven. Daarna wordt een afspraak gemaakt voor een volgende (extra) bijeenkomst.

Tijdens de bijeenkomst op 13 juni komt een van de vaders die zich heeft opgegeven voor een vervolgvacature met een A4 met aanbevelingen voor de toekomst. Voorstellen die worden besproken zijn onder meer:

1. Discussieavond met vrouwen over vaderschap en ook andere thema's (mag ook andere vrouw dan eigen vrouw zijn)
2. Een verdieping van bijvoorbeeld het thema NLP
3. Actieve bijeenkomsten waarbij ze fysiek bezig zijn en het liefst iets maken (eten, pottenbakken, reparaties enz)
Familie themadagen (dus met vrouw en kind)

Er wordt afgesproken met de groep dat ze voor de vakantie nog een keer bij elkaar zullen komen om verder te spreken over het onderwerp huiselijk geweld en om concrete vervolgvacatures te plannen.

Op 20 juni wordt er opnieuw levendig gesproken over huiselijk geweld. De vaders verkennen aan de hand van twee stellingen en een vraag wat zij vinden van fysiek geweld en slaan en wat zij als de achtergronden zien van dit gedrag. De vaders gaan in vier sub groepjes aan de slag. Drie van de groepjes vinden geweld op alle fronten uit den boze en geven aan dat zij het ook niet gebruiken. Twee mannen in het vierde groepje zeggen dat ze, ondanks zichzelf, in de praktijk wel eens geweld gebruiken. Gevraagd naar de oorzaak hiervan zeggen ze dat het voortkomt uit onmacht. De jongeren zien op de reclame allerlei materiële zaken die ze graag willen hebben en hun vrienden hebben ook allerlei dure spullen. Maar de gezinnen kunnen die uitgaven niet dragen. Als de kinderen dan volstrekt niet luisteren, dan verlies je als vader wel eens je geduld. Beter zou zijn als je andere manieren wist om het hierover te hebben.

De vervolgvacature besluit na de vakantie bijeen te komen om in overleg met Kantara-brug en Artant te kijken welke mogelijkheden er zijn de geplande vervolgvacatures uit te voeren.

Terugblik

Terugkijkend is de impact van het project Vaders Best op de deelnemers enorm groot geweest. Dat geldt niet alleen voor de vaders, maar ook voor de trainers die ervaren hebben dat streng gelovige mannen in een veilige omgeving best bereid zijn om over persoonlijke zaken te spreken en zich van een heel andere kant te laten zien. Met name de theatrale werkvormen van het weekend hebben uitstekend gewerkt.

In de eerste vier bijeenkomsten heeft de nadruk op gastdocenten gelegen omdat de ervaring leert dat mannen liever informatie komen halen dan praten.

Gaandeweg is het accent steeds meer komen te liggen op de eigen ervaringen. Het is uitermate belangrijke gebleken dat deze vaders de gelegenheid kregen hun verhalen te vertellen en dat ze zich gerespecteerd voelden als ze dat op een bepaald moment (nog) niet wilden. Velen hebben ervaringen achter de rug die ons voorstellingsvermogen ver te boven gaan. Gezinshereniging, oorlogs-ervaring, natuurrampen en martelingen. Wanneer er geen ruimte is om daar bij stil te staan is het ook moeilijk om over andere emotionele onderwerpen te spreken.

Zowel de deelnemers als de betrokken organisaties willen graag verder met dit project. Kantara-brug gaat mogelijk samen met Artant, verder in West. Een van de aandachtspunten daarbij is een gesprek met vrouwen en moeders. Stichting BMP gaat samen met Clay Toppenberg en Richard Knel kijken of er mogelijkheden zijn om deze training ook in andere delen van Amsterdam of eventueel in andere steden uit te voeren.

Organisaties die geïnteresseerd zijn in een dergelijk project kunnen contact opnemen met stichting BMP.

